50-KITABU'L-MUKATEB
1- Hürriyetini Satin Alma Yazismasi Yapilmis Olan Kölesine Zina Iftirasi Yapan Kimsenin Günâhi Bâri
2- Hürriyetini Satin Alma Yazismasi Yapilmis Köle-Ve Onun Her Sene Içinde Ödenecek Mikdâr Ve Vazife Olarak Ödeme Vakitleri Veya Taksitleri Babi
3- Mukâtebin Sartlarindan Caiz Olanlar Ve Allah'in Kitâbfnda Olmayan Bir Sarti Sart Kilan Kimse Babi
4- Hürriyetini Satin Alma Yazismasina Baglanmis Kölenin Yardim Aramasi Ve Bu Yardimi Insanlardan Istemesi Babi
5- Mukâteb, Kendisi Razi Oldugu Zaman Satilip Alinmasi Babi
6- Bâb: Mukâteb, Bir Kimseye "Beni Sahibimden Satin Al Ve Hürriyete Kavustur" Dedigi Ve O Kimse De Mukateb Köleyi Âzâd Etmek Için Satin Aldiginda (Bu Caiz Olur)

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

50-KITABU'L-MUKATEB

(Hürriyetini Satin Alma Yazismasi Yapilmis Olan Köle Kitabi) [1]

1- Hürriyetini Satin Alma Yazismasi Yapilmis Olan Kölesine Zina Iftirasi Yapan Kimsenin Günâhi Bâri [2]

2- Hürriyetini Satin Alma Yazismasi Yapilmis Köle-Ve Onun Her Sene Içinde Ödenecek Mikdâr Ve Vazife Olarak Ödeme Vakitleri Veya Taksitleri Babi [3]

Ve Allah'in su kavli:
"Ellerinizin mâlik oldugu (köle ve cariyelerden) mukâtebe isteyenleri, eger onlarda bir hayir biliyorsaniz, kitabete kesin, onlara Allah 'i/i size verdigi maldan Verin.*" (en-NÛr: 33) [4]

Ve Ravh, Ibn Cureyc'den söyledi [5]; o söyle demistir: Ben Atâ ibn Ebî Rebâh'a: (Kölem benden kitabet istediginde) onun mali oldugunu bilirsem, onunla ^hürriyet satin alma yazismasi yapmakligim bana vâcib ; midir? dedim. Atâ: Ben bunu vâcibden baska görmüyorum, dedi.
Ve Amr ibn Dînâr da: Ben Atâ'ya: Sen bu görüsü bir kimseden mi rivayet ediyorsun? dedim. Atâ: Hayir,dedi. Ibn Cureyc dedi ki: Sonra bana Atâ haber verdi ki, ona da Mûsâ ibn Enes söyle haber vermistir: Sîrîn, Enes ibn Mâlik'ten hürriyet satin alma yazismasi yapmasini istedi. Hâlbuki Sîrîn'in mali çoktu. Enes, yazisma yapmayi kabul etmedi. Bunun üzerine Sîrîn, Umer ibn Hattâb'a gitti de, Enes'in kabul etmeyisini ona söyledi. Umer, Enes'e: Sîrîn'le hürriyetini satin alma yazismasi yap, emrini verdi. Enes yine çekindi.
Bunun üzerine Umer, Enes'e kirbaçla vurdu ve: "Eger onlarda bir hayir biliyorsaniz kitabete kesin.." <en-Nür: 33) âyetini okudu. Akabinde Enes, Sîrîn ile hürriyet satin alma mukaavelesini yazdi.

1- Ve el-Leys söyle dedi: Bana Yûnus, Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Urve söyle dedi: Âise söyle dedi: Berîre, kitâbel bedeli hakkinda yardim istemek için Âise'ye geldi. Berîre'nin üzerinde bes sene içinde taksitlere ayrilmis bes ûkiyye borç vardi. Âise bi; hususta arzu duyarak, Berîre'ye:
— Re'yirri bana haber ver! Ben senin sâhiblerine bu bes ûkiyye-yi bir defada saysam, sâhiblerin seni satarlar mi? Ve velâlik hakkin bana âid olmak üzere seni âzâd edeyim, dedi.
Berîre sâhiblerine gitti ve bu teklifi onlara arzetti. Onlar:
— Hayir (seni satmayiz), ancak velâ bize âid olursa (satmayi kabul ederiz), dediler.
Âise dedi ki: Ben Rasûlullah'm huzuruna girdim ve onlarin dedigini kendisine söyledim. Rasûlullah (S) Âise'ye:
— "Sen Berîre'yi satin al ve onu hürriyete kavustur. Sübhesiz velâ hakki ancak hürriyete kavusturanindir" buyurdu.
Sonra Rasûlullah hutbe yapmak üzere ayaga kalkti, (Allah'a hamd ve övgü yaptiktan sonra) söyle buyurdu:
— "Bir takim adamlara ne oluyor ki, Allah'in Kitabi 'nda olmayan bir takim sartlar ileri sürüyorlar! Her kim Allah'in Kitabi'nda bulunmayan bir sartla sart kilarsa, o sart bâtildir; hükümsüzdür. Allah'in sarti (ve kaanûnu) daha hakli ve daha kuvvetlidir" [6].

3- Mukâtebin Sartlarindan Caiz Olanlar Ve Allah'in Kitâbfnda Olmayan Bir Sarti Sart Kilan Kimse Babi

Ve bu bâbda ibn Umer'in Peygamber'den hadîsi vardir [7].

2-.....Bize el-Leys, Ibn Sihâb'dan; o da Urve'den tahdîs etti. Urve'ye de Âise söyle haber vermistir: Berîre kitabet bedeli hakkinda yardim istemek için Âise'ye gelmisti. Berîre kitabet bedelinden (o güne kadar) birsey ödememisti. Âise, Berîre'ye:
— Sen efendilerine dön, eger velân bana âid olmak üzere senin adina kitabet bedelini (bir defada) ödememi arzu ederlerse, öyle yapayim, dedi.
Berîre bu teklîfi efendilerine bildirdi. Fakat onlar kabul etmediler ve:
— Âise kitabet bedelini senin adina hasbî olarak (yânî sevabini gözeterek) vermek isterse, velân bize âid olmak üzere versin! dediler.
Berîre bunu Rasûlullah'a arzetti. .Bunun üzerine Rasûlullah, Âise'ye*
— "Sen Berîre'yi satin al, sonra hürriyete kavustur. Velâ da muhakkak surette hürriyete kavusturan kimseye âiddir" buyurdu.
Râvî dedi ki: Sonra Rasûlullah (S) ayaga kalkip su hitabeyi yapti:
— "Bir takim insanlara ne oluyor ki, onlar Allah'in Kitabi'nda olmayan bir takim sartlari sart kiliyorlar! Kim Allah'in Kitâbi'nda (hükmünde) bulunmayan bir sarti sart kilarsa, eger o kimse bunu yüz kerre sart kilsa da onun hükmü yoktur. Allah 'm sarti daha hakk ve daha saglamdir" [8].

3-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Mü'minlerin annesi Âise (R) köle bir kizi

sâhiblerinden satin alip, onu hürriyete kavusturmak istedi. O köle kizin sâhibleri:
— Biz bu kizi, onun velâ hakki bize âid olmak üzere (sana satariz), dediler.
Rasûlullah (S):
— "Onlarin ileri sürdükleri bu sart, senin velâ hakkina mâni' olamaz. Çünkü velâ hakki ancak hürriyete kavusturan kimseye âiddir" buyurdu [9].

4- Hürriyetini Satin Alma Yazismasina Baglanmis Kölenin Yardim Aramasi Ve Bu Yardimi Insanlardan Istemesi Babi

4-..... Âise (R) söyle dedi: Berîre geldi ve:
— Ben sâhiblerimle her bir yilda bir ûkiyye vermek sartiyle dokuz ûkiyye üzerine hürriyetimi satin alma yazismasi (mukaavelesi) yaptim; bu sebeble bana yardim et, dedi.
Âise, Berîre'ye hitaben:
— Eger sâhiblerin, velâ hakki benim olmak üzere, benim bu bedeli kendilerine bir defada pesin olarak vermemi ve seni hürriyete kavusturmami isterlerse, öyle yaparim, dedi.
Berîre sahihlerine gitti (teklifi bildirdi). Onlar bunu Berîre'ye karsi kabul etmediler. Berîre, Âise'ye gelip söyle dedi:
— Ben bu teklîfi onlara arzettim. Onlar velâ hakki kendilerine âid olmadikça kabul etmemekte direttiler, dedi.
(Âise dedi ki:) Rasûlullah bunu isitti de benden sordu. Ben de kendisine haber verdim. Bunun üzerine Rasûlullah (S) bana:
— "Velâyi onlara sart ederek Berîre'yi (satin) al ve hürriyete kavustur. Çünkü velâ, ancak hürriyete kavusturana âiddir" buyurdu.
Âise dedi ki: Akabinde Rasûlullah insanlar içinde ayaga kalkti. Allah'a hamd edip sena eyledi. Sonra "Amma ba'du"deyip sunlari söyledi:
— "Sizden bir takim adamlara ne oluyor ki, onlar Allah'in Ki-tâbi'nda olmayan bir takim sartlari sart kiliyorlar! Allah'in Kitabinda bulunmayan (ona muhalif olan) herhangi bir sart, yüz defa sart kilinmis olsa da, o bâtildir; hükümsüzdür, Allah'in hükmü uyulmaya (ona aykiri olan sartlardan) daha haklidir ve Allah'in sarti en saglamdir. Sizden bir takim adamlara ne oluyor ki, onlardan herhangi biri: YâFulân! Velâ benim olmak üzere âzâd eyle, diyor? Hiç sübhe-sjz velâ hakki, hürriyete kavusturanindir"' [10].

5- Mukâteb, Kendisi Razi Oldugu Zaman Satilip Alinmasi Babi

Ve Aise: Mukâteb, üzerinde (kitabet bedelinden) ödemedigi bir borç kaldigi müddetçe bir köledir, demistir [11]. Zeyd ibn Sabit de: Üzerinde bir dirhem borç kaldigi müddetçe (köledir), demistir [12]. Ibn Umer de: Mukâteb, üzerinde kitabet malindan birsey kaldigi sürece yasasa da, ölse de, cinayet islese de bir köledir, demistir [13].

5-.....Bize Mâlik, Yahya ibn Saîd'den; o da Abdurrahmân kizi Amre'den tahdîs etti ki, Berîre yardim istemek için mü'minlerin annesi Âise (R)'ye geldi. Âise ona:
— Eger sahihlerin isterse, senin mukâtebe bedelini bir döküsle onlara dökeyim ve seni âzâd edeyim; bunu yapayim, dedi.
Berîre bu teklîfi sâhiblerine zikretti. Onlar:
— Hayir, razi olmayiz; ancak velâ hakkm bize âid olmasi sar-tiyle kabul ederiz, dediler.
Imâm Mâlik geçen senedle dedi ki: Yahya söyle dedi: Amre muhakkak olarak söyle dedi: Âise bunu Rasûlullah'a zikretti. Bunun üzerine Rasûlullah (S), Âise'ye:
— "Sen Berîre'yi satin al ve onu hürriyete kavustur. Sübhesiz velâ hakki ancak hürriyete kavusturan kimseye âiddir" buyurdu [14].

6- Bâb: Mukâteb, Bir Kimseye "Beni Sahibimden Satin Al Ve Hürriyete Kavustur" Dedigi Ve O Kimse De Mukateb Köleyi Âzâd Etmek Için Satin Aldiginda (Bu Caiz Olur)

6-.....Bize Abdulvâhid ibnü Eymen tahdîs edip söyle dedi: Bana babam Eymen tahdîs edip söyle dedi: Ben Âise'nin yanina girdim de ona hitaben: Ben Utbete'bni Ebî Leheb'e âid idim. O öldü ve beni onun ogullan mîrâs aldilar. Onlar da beni Ibn Ebî Amr'e sattilar. Abdullah ibn Ebî Amr da beni hürriyete kavusturdu. Utbe'nin ogullari velâyi kendilerine sart kildilar, dedim.
Bunun üzerine Âise söyle dedi: Berîre hürriyetini satin alma mu-kaavelesine baglanmis bir mukâtebe oldugu hâlde benim yanima girdi de:
— Beni (sahihlerimden) satin al ve beni hürriyetime kavustur, dedi.
Âise dedi ki: Ben de Berîre'ye:
— Evet, dedim.
Berîre, sahihlerini kasdederek:
— Onlar senin üzerine benim velâ hakkimin kendilerine âid olmasini sart kilmadikça beni satmiyorlar, dedi.
Âise dedi ki: Ben:
— Benim buna (yânî velânin onlara âid olmasi sartina) hiç ihtiyâcim yok, dedim.
Akabinde Peygamber (S) bunu isitti yâhud bu söz O'na ulasti da, Peygamber bunu Âise'ye zikretti. Âise de Peygamber'e Berîre'ye söyledigi sözü söyledi. Bunun üzerine Peygamber (S) Âise'ye'
— "Sen Berîre'yi satin al ve onu âzâd eyle; sahihlerini de kendi hâllerine birak. Onlar diledikleri sarti sart kossunlar" buyurdu.
Bunun üzerine Âise, sâhibleri velâyi sart kildiklari hâlde Berîre'yi satin aldi ve onu hürriyete kavusturdu. Peygamber (S):
— "Onlar yüz sart ile sart kilsalar da velâ hakki hürriyete kavusturan kimseye âiddir" buyurdu

---

[1] Kitâb basligi Ebû Zerr nüshasindan baskalarinda böyledir. Ebû Zerr nushala rinda degisik sekilde gelmistir

[2] Buhari bu bâb basligi altinda bir hadîs zikretmedi. Belki o, burada bunun ma'-nâsinda gelen bir seyi tesbît etmek için burayi beyaz birakmisti; böyle birsey bulmak kendisine mukadder olmadi.
Evet, KitâbiTl-Hudüd'da "Köleye zina iftirasi yapmak" basligini koydu da orada "Kim kölesi onun dediginden berî oldugu hâlde, kölesine zina iftirasi yaparsa, o kimse kiyamet gününde kamçilanir" hadîsini sekvetmistir. Buhârî belki de bu hadîse isaret etmek istemistir (Ibn Hacer, Kastallânî).

[3] el-Mukâtebe: Yazi yazismak ve mektûblasmak ma'nâsmadir. Ve kul cinsi ken-> disini kitabete kestirmek ma'nâsmadir, yânî kendi nefsi üzere efendisine bahâ-Ijj

sim yazdirmak, tâ ki ne zaman edâ ederse âzâd ola... SârIh der ki, kula ismi fail ve ismi mef'ûl unvani dahî sahîh olur, lâkin ilk defa kitabe efendiden zuhur eylediginden, ismi fail unvani onda daha uygundur... (Kaamûs Ter.)'i Mukâtebe, efendisi tarafindan kölesine "Derhâl yâhud su kadar müddet zarfinda bir defada veya taksitlendirilmis olarak bana su kadar bir mal Ödersen seni âzâd ederim" denilmesi ve bunu kölesinin de kabul etmesidir (Medârik). en-Necm; yildiza denir, cem'i Encûm, Encam ve Nucûm gelir... ve hudûd-ifC lu ve muayyen olan vakte itlak olunur. Zîrâ Arablar vakitleri necm ile hudûd-landirirlar... Ve muayyen vakitte edâ olunacak ulufe ve vazîfeye itlak olunur... en-Nucûm: Zuhur vezni ve ma'nâsinda birinci bâbdan masdardir. Ve bir nesneyi ceste ceste edâ eylemek ma'nâsmadir ki, beyân ve ta'yîn olunmus vakit ^ ma'nâsindan yâhud muayyen vakitte edâ olunacak vazîfe ma'nâsindan alinmistir... (Kaamûs Ter.).

[4] en-Nûr: 33. âyetinde hürriyetlerini satin almak isteyen köleler lehine efendilere emir verilmis ve hattâ böyle kölelere devlet hazînesinden maddî yardim yapilmasi da emredilmistir. Iste Buhârî bu âyeti bu konuda kesin delîl oldugu için buraya koymustur..

[5] Ravh'in bu naklini tsmâîl ibn Ishâk e\-Kaadî A hkâmu'l-Kur'ân'da; Abdurraz-zâk ile Safiî de kendi eserlerinde senediyle rivayet ettiler (Kastallânî).

[6] Hadîsin basliga uygunlugu "Borç Berîre üzerine bes senede bes taksite bölündü" s özündedir.

Buhârî bu hadîsi Sahîn'inin birçok yerlerinde getirmistir. Birincisi Kitâbu'-s-Salât'ta; "Mescidde minber üzerinde alisveris zikredilmesi bâbi"ndadir.

"Allah'in Kitâbi'nda bulunmayan"demek, Allah'in Kitâbi'ndaki hükümlerde bulunmayan, kitabin hükmü geregince olmayan demektir. Çünkü Allah'in Kitabi birçok yerde Rasûl'e Itaat etmeyi emretmistir. Sünnet'in de Kitâb için bir beyân oldugu bellidir. Iste velâ, nass olarak Kur'ân'da zikredilmedigi hâlde, Rasûlullah velâ hakkini hürriyete kavusturana tahsîs etmistir (Nevevî).

[7] Buhârî bununla, bu babin sonunda.gelecek olan Ibn Umer hadîsine isaret etmis gibidir

[8] Hadîsin basliga uygunlugu son cüml el erindedir. Bu cümlede basliktaki sartin cevâbi ve mes'elenin hükmü apaçik belirtilmistir.

Velâ: Kisinin mâlik bulundugu bir köleyi hürriyete kavusturmasi sebebiyle, hürriyete kavusturan ile hürriyete kavusturulan arasinda devam eden hükmî bir yakinliktir ki, bu yakinlik sebebiyle hürriyet veren, hürriyete kavusturulaninin mirasina hakk kazanir.

[9] Hadîsin basliga uygunlugu "Velâsi bize âid olmak üzere (onu sana satariz)" kavlinden alinir. Çünkü bu Allah'in Kitâbi'nda bulunmayan bir sarttir. Buhârî bu hadîsi Buyû'da ve Ferâiz'de de getirmistir (Aynî), Velâ: Mülk, mâlikiyet ve yakinlik ma'nâlanna gelir. Burada hürriyete kavusturma velâsi kasdediliyor ki, o da (daha evvel açiklandigi gibi) bir kimsenin kendi mülkiyetindeki bir sahsi hürriyete kavusturmasi sebebiyle, o sahistan hakk edecegi mîrastir.

[10] Hadîsin basliga uygunlugu, Berîre'nin Âise'ye "Bana yardim et" sözündedir. Yardim istemesi ve bu Istegin yerine getirilmis olmasi, bunun cevazina apaçik delâlet etmistir.

[11] Âise'nin bu sözünü îbn Ebî Seybe ve Ibn Sa'd senediyle rivayet etmislerdir.

[12] Zeyd'in sözünü Safiî ile Saîd ibn Mansûr rivayet ettiler.

[13] Ibn Umer'in sözünü Ibn Ebî Seybe senedli olarak rivayet etmistir (Kastallânî).

[14] Hadîsin basliga uygunlugu, Peygamber'in Âise'ye "Onu satin al" sözünden alinir. Çünkü Peygamber'in satin almakla emretmesi, mukâtebin satilip alinmasinin cevazina delâlet eder.

Köleyi hürriyete kavusturanin velâsi alinip satilamaz ve hibe edilemez. Alimler nesebin tahvilinin caiz olmadiginda ittifak etmislerdir. Velânin hükmü de nesebin hükmü gibidir; nakledüemez.